

Wioleta Gałat*

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6807-8176>e-mail: galatw@uek.krakow.pl

**KODEKSY ETYCZNE POLSKICH UCZELNI
ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W TIMES HIGHER EDUCATION
WORLD UNIVERSITY RANKINGS 2024**

CODES OF ETHICS OF POLISH UNIVERSITIES INCLUDED IN THE
TIMES HIGHER EDUCATION WORLD UNIVERSITY RANKINGS 2024

Keywords: university, academic ethos, code of ethics, Times Higher Education.

The academic ethos defines the pillars of a university's functioning, based on which specific policies and codes of ethics are adopted. The passage of time, changing institutional conditions, and external factors should not affect the university's foundation, which consists of its constitutive values. In a long-standing institution such as a university, this core should remain unchanged and be strengthened through various initiatives. However, in recent times, certain changes have been observed in approaches to codes of ethics, which are becoming more detailed and increasingly expanding the formulated ethical principles. Considering the growing importance of university rankings, institutions featured in international rankings should serve as a good example within the academic community. One of the most prestigious rankings that universities aspire to be included in is the Times Higher Education World University Rankings (THE). Therefore, this article

***Wioleta Gałat** – doktor nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji; zainteresowania naukowe: społeczna odpowiedzialność uczelni, zrównoważony rozwój, CSR, ESG, zarządzanie humanistyczne, dostępność oraz rola człowieka w organizacji.

aims to examine the functioning of codes of ethics at Polish universities listed in THE and to highlight the values embedded in these codes.

KODEKSY ETYCZNE POLSKICH UCZELNI ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W TIMES HIGHER EDUCATION WORLD UNIVERSITY RANKINGS 2024

Słowa kluczowe: uniwersytet, etos akademicki, kodeks etyczny, Times Higher Education.

Etos akademicki wyznacza filary funkcjonowania uniwersytetu, na podstawie których to przyjmowane są konkretne polityki czy kodeksy etyczne. Upływ czasu, zmieniające się uwarunkowania instytucjonalne i warunki zewnętrzne, nie powinny mieć wpływu na fundament uniwersytetu, jakim są wartości go konstytuujące. W instytucji długiego trwania, jaką jest uniwersytet ten trzon powinien pozostać niezmienny i wzmacniany przez różnorodne działania. Jednakże w ostatnim czasie zauważyć można pewne zmiany w podejściu do kodeksów etycznych, które stają się bardziej szczegółowe oraz coraz widoczniej rozszerzają formułowane zasady etyczne. Zważywszy na rosnące znaczenie rankingów uczelni dobrym przykładem w środowisku akademickim powinny być uczelnie znajdujące się rankingach międzynarodowych. Jednym z bardziej prestiżowych rankingów o obecność w którym ubiegają się uczelnie jest Times Higher Education World University Rankings (THE). Przyjęto zatem za cel badań zweryfikowanie funkcjonowania kodeksów etycznych polskich uczelni znajdujących się w THE, a także zwrócenie uwagi na wartości przyjmowane w tych kodeksach.

Wprowadzenie

W ostatnich latach rankingi szkół wyższych cieszą się rosnącą popularnością. Zajmowane w nich miejsca przez uczelnie stają się wyznacznikiem prestiżu i mają ogromny wpływ na reputację ośrodków akademickich (Qureshi i in. 2023b). Stąd też wydaje się, że uczelnie dobrze radzące sobie w rankingach stają się pewnego rodzaju wzorem dla innych ośrodków, które dopiero do tych miejsc aspirują. Dlatego też to te uczelnie powinny być przykładem w zakresie pielęgnowanych przez nie wartości etosu akademickiego.

Formułowane przez uczelnie kodeksy etyczne stają na straży kluczowych wartości, jakie przyświecają działalności uniwersytetów w Polsce. W przypadku polskich uczelni zwrócić należy uwagę, że mogą one zarówno przy-

mować zasady Kodeksu Etyki Pracownika Naukowego Polskiej Akademii Nauk (PAN), który jest przeznaczony dla ośrodków naukowych i instytutów naukowych w Polsce, jak i same uczelnie tworzą własne kodeksy etyczne. Tworzenie własnych kodeksów przez uczelnie wynikać może, chociażby z narastających wyzwań etycznych, jakie towarzyszą współczesnej nauce i dydaktyce (Rezaei i in. 2023), które wymagają nowego spojrzenia, a często również bardziej spersonalizowanego podejścia względem poszczególnych uczelni. Rozumiejąc zmiany zachodzące w przestrzeni uniwersytetu, za cel badań przyjęto zweryfikowanie funkcjonowania kodeksów etycznych polskich uczelni znajdujących się w Times Higher Education World University Rankings 2024, następnie zwrócenie uwagi na wartości w nich przyjmowane. Przyjęto zatem następujące pytania badawcze:

1. Czy polskie uczelnie znajdujące się w Times Higher Education World University Rankings 2024 posiadają kodeksy etyczne?
2. Jakie wartości są kluczowe w przyjmowanych przez badane uczelnie kodeksach?
3. Na ile wartości przyjmowane przez uczelnie w kodeksach etycznych są zgodne z tymi zawartymi w Kodeksie Etyki Pracownika Naukowego Polskiej Akademii Nauk.

Etos akademicki

Etos określany jest mianem podstawy danej wspólnoty, warunkuje jej spójność, a także pozwala na współdziałanie dzięki wyznawanym wspólnie wartościom. Pośród tych wartości naczelne miejsce zajmuje prawda, wytrwałe dążenie do niej i odwaga jej głoszenia (Chmielecka 2008). Rozpoczynając rozważania o etosie, zwrócić należy uwagę na klasyczne ujęcie (Szacki 1989), które zawdzięczamy Robertowi K. Mertonowi. Ujmuje on etos nauki jako zbiór czterech nakazów instytucjonalnych:

- Uniwersalizm – dotyczy dwóch wymiarów. W pierwszym dotyczy otwartości na rozpoczynanie karier naukowych przez ludzi, którzy mają do tego predyspozycje, uznając je za jedyne kryterium. W drugim wymiarze dotyczy twierdzeń naukowych, które powinny być przyjmowane z uwagi na ich prawdziwość bez względu na ich pochodzenie.
- Komunizm – to nic innego jak podejście wspólnotowe do wytworów nauki, do których powinni mieć dostęp wszyscy zainteresowani.
- Bezinteresowność – wynika z założenia, że wytwory nauki powinny być wynikiem ciekawości badawczej, a nie chęcią uzyskania innych korzyści.

- Zorganizowany sceptycyzm – oznacza natomiast pewną ostrożność w nauce, która przejawia się w konieczności posiadania dowodów naukowych, aby była możliwość wygłaszania twierdzeń naukowych (Merton 2002, Sismondo 2004).

Oprócz klasycznego ujęcia etosu istnieją również inne ujęcia, które wynikają z odmiennego postrzegania nauki. Jaskrawym tego przykładem jest pojęcie etosu postakademickiego, który stanowi odpowiedź na nowoczesne polityki naukowe określane mianem przemysłowych (Ziman 2000). Zasadniczą ich cechą jest odrzucanie Mertonowskiej zasady komunizmu, gdzie wytwory nauki przestają być własnością wspólnoty, chociażby odkrycia dokonywane w przedsiębiorstwach stają się ich dobrem chronionym prawami własności. Podobnie Mertonowska zasada uniwersalizmu zastąpiona zostaje lokalnością, która pozwala na rozwiązywanie bieżących problemów danej organizacji (Ziman 2000). Również wskazywane są problemy z bezinteresownością nauki, która jest coraz trudniejsza z punktu widzenia indywidualnych oczekiwań naukowców badań (Krimsky 2006). Krytyka Mertonowskiego podejścia do kodeksu akademickiego opiera się również na wskazywaniu, że można wyróżnić różne podejścia do etosu. Chociażby poprzez różne modele nauki: model klerkowski i ekspercki. W tym pierwszym skoncentrowanym głównie na naukach humanistycznych uczony pełni rolę mędrca-moralisty niezaangażowanego społecznie. W modelu eksperckim natomiast działania prowadzone przez uczonych przenikają zagadnienia technologiczne i społeczne (Goćkowski 1996). W tym miejscu należy również odróżnić etos nauki akademickiej od nauki przemysłowej, które są całkowicie przeciwne. W nauce przemysłowej najważniejsza jest komercjalizacja, a wartościami jej towarzyszącymi są: własność, lokalność, autorytarność, zleceńowość i eksperckość (Ziman 1996).

Ponadto badacze etosu zauważają konieczność dalszych badań nad etosem, które pozwoliłyby na uchwycenie zmian etosu i rozwój teorii w tym zakresie (Bieliński, Tomczyńska 2019b), a także podkreślają znaczenie inicjowania działań mających na celu wzmocnienie etosu akademickiego (Sztompka 2016, Dudek 2017). Przy czym podkreślić należy, że w Polsce pojawiły się już inicjatywy mające na celu wzmocnić respektowanie zasad wynikających z etosu akademickiego, takie jak chociażby *Deklaracja społecznej odpowiedzialności uczelni* (Gałat 2018).

Kodeksy etyczne

Kodeksy etyczne przyjmowane przez uczelnie, czy stanowione przez jednostki międzyuczelniane przedstawiają podejście do etosu akademickiego. Próbując zrozumieć filary kodeksów etycznych w Polsce, podkreślić nale-

ży rolę Komisji ds. Etyki w Nauce funkcjonującej przy Polskiej Akademii Nauk. Zadaniem komisji jest wyrażanie opinii w sytuacji naruszenia zasad etyki przez pracowników lub pracowniczki uczelni, instytutów badawczych bądź jednostek naukowych PAN. Drugim ważnym zadaniem Komisji jest upowszechnianie standardów etycznych w badaniach naukowych. Wymiernym działaniem w tym zakresie jest przyjęcie Kodeksu Etyki Pracownika Naukowego Polskiej Akademii Nauk (PAN), który po raz pierwszy został opublikowany w 2012 roku, drugie wydanie zostało opublikowane w 2017 roku, wydanie trzecie zostało opublikowane w 2020 roku i najnowsze wydanie czwarte zostało opublikowane w 2024 roku (Polska Akademia Nauk 2024).

Kodeks Etyki Pracownika Naukowego zawiera podstawowe zasady etyki obowiązujące w środowisku naukowym (tabela 1), dobre praktyki w badaniach naukowych, przykłady nierzetelności w badaniach naukowych oraz załączniki dotyczące zgłaszania nieprawidłowości i praktyk w ramach współpracy międzynarodowej (Wydanie III, 2020, Wydanie IV, 2024). Interesujące jest również uchwycenie zmian terminologicznych pomiędzy wydaniem z 2020 i 2024 roku, a także dodanie nowej zasady, która wprost zakazuje wykorzystywania stanowiska, funkcji lub relacji hierarchicznych do osiągania nienależnych korzyści, wymieniając jako przykłady mobbing, dyskryminację i molestowanie seksualne.

Tabela 1

Uniwersalne zasady i wartości etyczne w pracy naukowej

Zasady zgodnie z Kodeksem Etyki Pracownika Naukowego (wydanie 2020) i (wydanie 2024)	Znaczenie
Sumienność (2020) rzetelność (2024)	Dotyczy prezentowania celów badań, przyjętych metod i procedur badawczych, a także interpretacji wyników. Sumienność oznacza także przekazywanie informacji o możliwych zagrożeniach i korzyściach wynikających z zastosowania badań.
Wiarygodność (2020) uczciwość (2024)	Oznacza krytycyzm wobec uzyskiwanych wyników badań, skrupulatność w ich prowadzeniu oraz szczegółowość, także dbałość w ich przedstawianiu.
Obiektywizm (2020 i 2024)	Polega na opieraniu formułowaniu wniosków i interpretacji tylko na sprawdzonych faktach, które są możliwe do potwierdzenia przez innych.
Niezależność (2020 i 2024)	Oznacza niezależność od wpływów zewnętrznych na prowadzenie badań, w tym niezależność od wpływów religijnych, politycznych, ideologicznych i gospodarczych.

Otwartość (2020 i 2024)	Dotyczy dyskusji z innymi naukowcami na temat własnych badań, co stanowi warunek postępu w nauce, jak również pozwala na gromadzenie wiedzy przez publikowanie wyników i przekazywanie ich społeczeństwu.
Przejrzystość (2020 i 2024)	W zakresie dokumentowania badań naukowych oraz zapewnianie dostępności danych po ich publikacji.
Odpowiedzialność (2020 i 2024)	Wobec obiektów badań oraz za formułowane konkluzje.
Sprawiedliwość i rzetelność (2020) Bezstronność, uczciwość i rzetelność (2024)	W przypadku oceny merytorycznej oraz etycznej innych badaczy, uznawanie osiągnięć innych naukowców.
Niewykorzystywanie autorytetu (2020 i 2024)	Dotyczy, wypowiedziania się na tematy spoza obszaru naszych kompetencji.
Odwaga (2020 i 2024)	W sprzeciwianiu się poglądom, które są niezgodne z wiedzą naukową, a także praktykom, które są niezgodne z rzetelnością naukową.
Dbanie o przyszłe pokolenia naukowców (2020 i 2024)	Poprzez poszanowanie i uczciwe traktowanie współpracowników, staranie się o ich rozwój naukowy oraz przekazywanie norm i standardów etycznych.
Niewykorzystywanie stanowiska (2024)	Niewykorzystywanie swojej pozycji lub relacji służbowych do uzyskiwania nieuprawnionych korzyści osobistych bądź zawodowych, w tym poprzez mobbing, dyskryminację czy molestowanie seksualne.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Kodeks Etyki Pracownika Naukowego (2020 i 2024), Wydanie III i IV, PAN.

Respektowanie zasad zawartych w kodeksach akademickich pozwala na kształtowanie wysokich standardów badawczych (Mirza i in. 2023) publikacyjnych i stanowi pewien wyraz odpowiedzialności badacza (Tarkang i in. 2017, Chorążewska i in. 2023). Wydaje się, że obok etyki i uczciwości to właśnie odpowiedzialność odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu kultury naukowej (Davies 2019).

Na uwagę zasługują również tezy dotyczące odpowiedzialności w nauce, które zaproponował Hans Lenk, które zawierają zarówno zadania, jak i wyzwania jakie stoją przed naukowcami. Pierwsza z nich głosi, że wzrost problemów związanych z odpowiedzialnością w nauce odpowiada wzrostowi wiedzy naukowej i postępu technologicznego. Druga teza głosi, że niemożliwym jest całkowita indywidualna odpowiedzialność jednego naukowca, tak samo jak nie jest możliwa jedynie indywidualna odpowiedzialność naukowca. Zgodnie z trzecią tezą należy stosować rozróżnienie na badania podstawowe i stosowane. Czwarta teza mówi o nowych dyscyplinach nauki, które najczęściej wiążą się ze potrzebami rynku. W tych dyscyplinach pojawia się trudność w rozróżnieniu badań podstawowych od stosowanych, stąd też o wiele większa powinna być odpowiedzialność badacza, nawet w naukach podstawowych. Zgodnie z piątą zasadą istnieje konieczność opraco-

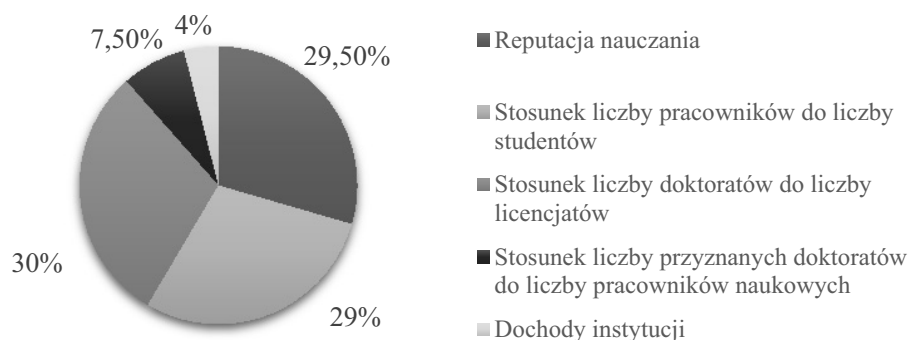
wania instytucjonalnych procedur, które określają zasady oceny, ale i sankcje. W szóstej tezie mowa o różnych typach odpowiedzialności, które należy odróżniać, aby możliwym było rozwiązywanie konfliktów odpowiedzialności. Siódma teza dotycząca odpowiedzialności mówi o wynikach badań, które powinny być proste do uchwycenia dla odbiorcy. Zgodnie z ósmą tezą, regulacje dotyczące odpowiedzialności powinny być wprowadzane poprzez publiczną dyskusję. Kolejna teza mówi o poszanowaniu postaw w zakresie odpowiedzialności poszczególnych osób. Zgodnie z dziesiątą tezą istnieje możliwość kształtowania odpowiedzialności poprzez działania celowe. Jedenasta teza mówi o wadze kształtowania wrażliwości na aspekty związane z odpowiedzialnością. Dwunasta teza mówi o konieczności współpracy naukowców i badaczy w zakresie badań nad odpowiedzialnością i tworzeniem realistycznych modeli. W trzynastej tezie mowa o metaodpowiedzialności etyków i filozofów badających tę problematykę. Zgodnie z czternastą tezą praktyczne rozwiązania w zakresie odpowiedzialności zawsze powinny być w centrum rozważań badawczy nad odpowiedzialnością. Ostatnia piętnasta teza, mówi natomiast o tym, że nauka nie może sobie pozwolić na zaniedbywanie problemów etycznych, zwłaszcza w naukach stosowanych i technologii (Lenk 2022).

Zauważyć również należy, że uczelnie oprócz kodeksów etyki dedykowanych pracownikom naukowym, przyjmują również kodeksy dla wszystkich pracowników uniwersytetu oraz kodeksy etyki studentów i doktorantów. Natomiast studentom są dedykowane kursy dotyczące tematyki etyki (Stern, Elliott 1997).

Times Higher Education World University Rankings 2024

Zadaniem uczelni na całym świecie jest wspieranie rozwoju, a także budowanie konkurencyjności poszczególnych gospodarek. Dlatego też pojawiają się narzędzia wspierające działania uczelni, jak i te, które pozwalają je między sobą porównywać. Z pewnością takim narzędziem do porównywania uczelni w ujęciu międzynarodowym są rankingi (Qureshi 2023a; Sobral 2021; Kohus i in. 2022). W rankingach stosowane są różne metodologie. Najprościej można je podzielić na te, które opierają się na prostym systemie i te, które opierają się na systemie złożonym (Moshtagh, Sotudeh 2021). W przypadku THE mamy do czynienia z rankingiem złożonym, gdzie oprócz obiektywnych danych brane są pod uwagę kryteria subiektywne, za co ranking ten jest krytykowany (Lukman i in. 2010). Jednakże ranking ten jest jednym z najpopularniejszych na świecie (Lievore i in. 2021). Ze względu na różne podejścia do rankingów, różnorodne kryteria, które obejmują rankingi, poddawane są one badaniom i porównaniom, a także mierzona jest siła poszcze-

gólnych komponentów rankingów (Yaghtin i in. 2023; Escandon-Barbosa, Salas-Paramo 2023; Szluka i in. 2023), oraz podejmowana jest próba uzupełniania ich o dodatkowe wskaźniki, które uczyniłyby je bardziej obiektywnymi (Lin, Chen 2021). Z prowadzonych badań nad rankingami wyciągane są również wnioski o strategiach zarządczych, jakie powinny przyjmować uniwersytety (Rajagukguk i in. 2023) takich też badań bardzo często oczekuje środowisko uniwersyteckie (Ringel 2020). Również angażowane są zewnętrzne firmy, których zadaniem jest osiągnięcie jak najwyższej pozycji uczelni w rankingu bez większych zmian w obrębie organizacji (Chirikov 2023). Jednak bez względu na niedociągnięcia rankingów bezsprzecznie wpływają na reputację uniwersytetów, co potęguje zainteresowanie nimi (Qureshi i in. 2023b; Robertson, Olds 2016; Boholano 2021). Niemniej powstawanie rankingów ma również swoje uzasadnienie biznesowe, na co również zwracają uwagę badacze (Hansen, Bossche 2022; Lin, Chen 2021). Przechodząc do analizy Times Higher Education, w pierwszym kroku przyjrzeć się należy ocenianym obszarom, które zostały zestawione na Rysunku 1.

Rysunek 1. Udział poszczególnych obszarów ocenianych w Times Higher Education 2024.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Times Higher Education World University Rankings (2024).

Analizując udział poszczególnych obszarów w rankingu, zauważyć należy, że największy udział ma jakość badań (30%). W ramach tego obszaru wyróżniane są natomiast następujące wskaźniki: wpływ cytowań: 15%, siła badawcza: 5%, doskonałość badawcza: 5% i wpływ badań: 5%. Kolejnym obszarem jest nauczanie (29,5%), w ramach którego ujęte zostały następujące wskaźniki: reputacja nauczania: 15%, wskaźnik personelu w odniesieniu do liczby studentów: 4,5%, wskaźnik doktorantów do licencjatów: 2%,

wskaźnik przyznawanych doktoratów do kadry naukowej: 5,5%, dochody instytucji: 2,5%. Następny obszar to środowisko badawcze (29%), w którego skład wchodzi następujące wskaźniki: reputacja badawcza: 18%, dochody z badań: 5,5% i produktywność badawcza: 5,5%. O wiele mniejszy udział ma obszar: międzynarodowe podejście (7,5%). W tym obszarze uwzględniane są wskaźniki: odsetek studentów międzynarodowych: 2,5%, odsetek personelu międzynarodowego: 2,5 i międzynarodowa współpraca: 2,5%. Ostatni obszar z najmniejszym udziałem w całym rankingu to przemysł (4%), który obejmuje dwa wskaźniki: dochody z przemysłu: 2% i patenty: 2% (Times Higher Education 2024).

Metody

Badanie składało się z czterech etapów. W pierwszym etapie zidentyfikowano uczelnie występujące w Times Higher Education World University Rankings 2024, bez względu na ich miejsce w rankingu. W ramach drugiego etapu przeanalizowane zostały wyniki polskich uczelni w ramach poszczególnych kategorii analizowanych przez ranking. W trzecim etapie zweryfikowane zostało posiadanie kodeksów etycznych przez badane uczelnie wraz z nazwą przyjętego dokumentu i datą ostatniej publikacji. W czwartym etapie zidentyfikowane i uporządkowane zostały wartości zawarte w kodeksach etycznych analizowanych uczelni. Jako punkt wyjścia zostały przyjęte wartości wynikające z Kodeksu Etyki Pracownika Naukowego Polskiej Akademii Nauk.

Kodeksy etyczne badanych uczelni

W ramach pierwszego etapu badań wyszczególnione zostało 38 uczelni, których działania w zakresie kodeksów etycznych zostały poddane dalszej analizie: Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu, Uniwersytet Medyczny w Łodzi, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie, Politechnika Gdańska, Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, Gdański Uniwersytet Medyczny, Warszawski Uniwersytet Medyczny, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, Uniwersytet SWPS, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Gdański, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Politechnika Łódzka, Uniwersytet Medyczny w Lublinie, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach, Politechnika Opolska, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Politechnika Poznańska, Politechnika Śląska, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Politechnika Warszawska, Politechnika Wrocławska, Politechnika Bia-

łostocka, Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Politechnika Morska w Szczecinie, Akademia WSB.

Drugi etap badań miał na celu sprawdzenie, w jakich obszarach polskie uczelnie wypadają najlepiej w Times Higher Education World University Rankings 2024, a w których obszarach potrzebne jest dodatkowe zaangażowanie (Tabela 2).

Tabela 2

Wyniki polskich uczelni w ramach poszczególnych obszarów Times Higher Education World University Rankings 2024

Wyniki	Nauczanie	Środowisko badawcze	Jakość badań	Przemysł	Perspektywy międzynarodowe
Średni wynik	24,48	15,83	37,84	32,82	32,90
Maksymalny wynik	40,7	29,9	67,6	68,5	52,7
Najniższy Wynik	12,8	9,1	11,9	16,1	20,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Times Higher Education World University Rankings (2024).

Najwyższy średni wynik został osiągnięty w kategorii jakość badań (37,84), a najniższy wynik został osiągnięty w kategorii środowisko badawcze (15,83). Najwyższy maksymalny wynik pojawił się natomiast w kategorii przemysł (68,5), a najniższy wynik odnotowano w kategorii środowisko badawcze (9,1) (Tabela 2).

W trzecim etapie badań zidentyfikowano czy polskie uczelnie, znajdujące się w THE 2024 posiadają kodeksy etyczne dla pracowników naukowych. Przebadanych zostało 38 polskich uczelni, z czego tylko 5 nie posiada na swoich stronach internetowych informacji o posiadaniu kodeksu etycznego dla pracowników naukowych, bądź też o przyjęciu zasad wyartykułowanych w Kodeksie Etyki Pracownika Naukowego Polskiej Akademii Nauk. Zatem można stwierdzić, że uczelnie funkcjonujące w THE 2024 w większość przypadków zwracają uwagę na zagadnienia etyczne. Na uwagę zasługuje również rok ostatniej aktualizacji kodeksu etycznego, co zostało zaprezentowane w tabeli 3.

Tabela 3

Kodeksy etyczne polskich uczelni znajdujących się w World University Rankings 2024

Lp.	Uczelnia	Nazwa dokumentu	Data ostatniej aktualizacji kodeksu etycznego
1	Uniwersytet Jagielloński	Akademicki kodeks wartości	25.06.2003
2	Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie	Akademicki Kodeks Etyczny Akademii Górniczo-Hutniczej	26.11.2003
3	Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie	Dobre obyczaje i zasady etycznego postępowania pracowników i studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie	26.11.2010
4	Uniwersytet Wrocławski	Kodeks wskazań etycznych	22.06.2011
5	Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki	Kodeks Etyczny Politechniki Krakowskiej	24.02.2012
6	Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej	Kodeks Etyki pracowników Akademii WSB	10.05.2012
7	Uniwersytet SWPS*	Kodeks etyki pracownika naukowego. PAN.	13.12.2012
8	Politechnika Warszawska*	Kodeks etyki pracownika naukowego. PAN.	13.12.2012
9	Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie*	Kodeks etyki pracownika naukowego. PAN.	13.12.2012
10	Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu*	Kodeks etyki pracownika naukowego. PAN.	13.12.2012
11	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*	Kodeks etyki pracownika naukowego. PAN.	13.12.2012
12	Politechnika Wrocławska	Kodeks Etyki Pracowników Politechniki Wrocławskiej	18.02.2016
13	Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu	Kodeks Etyki pracowników Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu	22.09.2016
14	Uniwersytet Śląski w Katowicach*	Kodeks etyki pracownika naukowego. PAN. Wydanie II.	1.12.2016
15	Uniwersytet Mikołaja Kopernika	Zasady etyki pracowników Uniwersytetu Mikołaja Kopernika	19.12.2017
16	Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach	Kodeks Etyki Nauczyciela Akademickiego Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach	24.05.2018
17	Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach	Kodeks Etyki Pracowników Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach	30.05.2018
18	Szkoła Główna Handlowa w Warszawie	Kodeks etyki pracowników Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie	19.12.2018

19	Uniwersytet Warszawski*	Zgodnie z informacją na stronie Rzecznika Akademickiego ombudsmana, zastosowanie ma: Kodeks etyki pracownika naukowego. PAN, wydanie III.	25.06.2020
20	Uniwersytet Medyczny w Białymstoku*	Przyjęty przez Senat Kodeks etyki pracownika naukowego. PAN, wydanie III.	25.06.2020
21	Uniwersytet Łódzki*	Zgodnie z informacją na stronie Kodeks etyki pracownika naukowego. PAN, wydanie III.	25.06.2020
22	Uniwersytet Gdański	Kodeks Etyki Nauczyciela Akademickiego Uniwersytetu Gdańskiego	27.07.2020
23	Politechnika Śląska	Kodeks etyki nauczycieli akademickich Politechniki Śląskiej	29.03.2021
24	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie	Kodeks Etyki Nauczyciela Akademickiego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie	26.05.2021
25	Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza	Kodeks Etyki Pracowników Politechniki Rzeszowskiej im. Ignacego Łukasiewicza w Rzeszowie	30.09.2021
26	Politechnika Gdańska	Kodeks Etyki Politechniki Gdańskiej	15.06.2022
27	Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	Kodeks Etyki pracowników Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu	11.10.2022
28	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II	Kodeks Etyki Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie	23.01.2023
29	Warszawski Uniwersytet Medyczny	Kodeks Etyki Pracowników Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego	03.07.2023
30	Gdański Uniwersytet Medyczny	Kodeks Etyki Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego	23.10.2023
31	Uniwersytet Medyczny w Lublinie	Kodeks Etyki Społeczności Akademickiej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie	5.09.2024
32	Politechnika Łódzka	Kodeks Etyki Pracowników Politechniki Łódzkiej	22.10.2024
33	Politechnika Białostocka*	Kodeks etyki pracownika naukowego. PAN.	5.12.2024

* – uczelnie deklarujące przyjęcie Kodeksu Etyki Pracownika Naukowego Polskiej Akademii Nauk

Źródło: Opracowanie własne.

Zgodnie z zaprezentowanymi danymi najdawniej opublikowane kodeksy etyczne (z 2003 roku) posiadają: Uniwersytet Jagielloński i Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie. Niemniej trzeba

podkreślić, że kodeksy innych uczelni mogły być aktualizowane, stąd też mogą wynikać późniejsze daty ich publikacji na stronach internetowych. Trzy badane uczelnie posiadają kodeksy etyczne z 2023 roku i tak samo trzy badane uczelnie swoje kodeksy opublikowało w 2024 roku. Znacząca grupa uczelni deklaruje przyjęcie Kodeksu Etyki Pracownika Naukowego Polskiej Akademii Nauk – 10 uczelni (tabela 3). Takie podejście zapewnia jednolitość standardów, niemniej istotny jest też trud przyjęty przez poszczególne uczelnie w celu stworzenia własnego kodeksu.

Patrząc na zestawienie kluczowych wartości i zasad obecnych w poszczególnych kodeksach, po pierwsze widoczne jest pewne rozszerzenie i uszczegółowienie zasad zawartych w kodeksie etyki pracownika naukowego przygotowanym przez PAN. Uniwersytety potrzebują dokładniejszej informacji i często wyjaśnienia wartości, które są tak fundamentalne dla uniwersytetu. W tabeli 4 zestawione zostały wartości pojawiające w kodeksach etycznych badanych uczelni.

Tabela 4

Wartości zawarte w kodeksach etyki

1. Etyka Naukowa: – Odwaga* – Wolność badań naukowych – Wolność nauczania – Autonomia uczelni – Ochrona wartości – Dbłość o dobre imię uczelni	2. Odpowiedzialność i Sprawiedliwość: – Odpowiedzialność* – Sprawiedliwość* – Sumienność* – Dbanie o przyszłe pokolenia naukowców* – Nienadużywanie autorytetu*
3. Rzetelność i uczciwość: – Rzetelność* – Uczciwość – Prawda – Profesjonalizm – Wiarygodność* – Obiektywizm*	4. Wolność i autonomia: – Wolność myśli – Wolność słowa – Wolność uczonych – Autonomia uczelni – Niezależność*
5. Tolerancja i szacunek: – Tolerancja – Szacunek – Życzliwość – Dobre relacje – Poszanowanie życia ludzkiego	6. Praworządność i bezstronność: – Praworządność – Bezstronność – Otwartość* – Przejrzystość* – Współodpowiedzialność – Równe traktowanie
7. Dbłość o dobro wspólne: – Dobro – Kultura – Dobre obyczaje – Solidarność – Przeciwdziałanie konfliktom interesów	8. Poszanowanie godności: – Godność własna – Honor – Poszanowanie godności człowieka – Unikanie zachowań nieetycznych

* – wartości zawarte w Kodeksie Etyki Pracownika Naukowego Polskiej Akademii Nauk

Źródło: Opracowanie własne.

Wartości podzielone zostały na osiem ogólnych kategorii: etyka naukowa, odpowiedzialność i sprawiedliwość, rzetelność i uczciwość, wolność i autonomia, tolerancja i szacunek, praworządność i bezstronność, dbałość o dobro wspólne, a ostatnia kategoria to poszanowanie godności. Ponadto w tabeli oznaczono * wartości, które zostały zawarte w Kodeksie Etyki Pracownika Naukowego Polskiej Akademii Nauk. Z tego zestawienia jednoznacznie wynika, że uczelnie przyjmują w swoich kodeksach dodatkowe wartości, które w kodeksie PAN nie zostały jednoznacznie wyartykułowane. Wydaje się zatem, że uczelnie potrzebują pewnego uszczegółowienia, które będą wprost odpowiadały na nurtujące pytania etyczne. Szczególnie ciekawe wydają się te kategorie, w których nie znalazła się żadna wartość z kodeksu etyki pracownika naukowego przygotowanym przez PAN i należą do nich: tolerancja i szacunek; dbałość o dobro wspólne oraz poszanowanie godności.

Zwrócić należy również uwagę, że analizowane kodeksy przejawiają także różnice w zakresie ich formy. Niektóre z nich posiadają bardziej formę deklaratywną, gdzie ta koncentracja na wartościach jest największa, inne natomiast mają charakter normatywny i koncentrują się na zasadach postępowania w przypadku naruszeń.

Zakończenie

Przeprowadzone badania w ramach artykułu wskazują, że polskie uczelnie obecne w THE 2024 w większości przypadków posiadają kodeksy etyki – 33 uczelnie z 38 przebadanych opublikowało własne kodeksy etyczne lub przyjęło zasady Kodeksu Etyki Pracownika Naukowego PAN. Odpowiada to na pierwsze pytanie badawcze i potwierdza, że świadomość etyczna wśród uczelni zajmujących wysokie pozycje w rankingach jest powszechna.

Kodeksy te mają bardzo różne formy i niekoniecznie koncentrują się tylko na zasadach wynikających z kodeksu akademickiego. Część z nich przyjmuje formę deklaratywną – skoncentrowaną na wartościach i zasadach ogólnych, inne mają charakter normatywny lub proceduralny, opisujący konkretne zasady postępowania w przypadku naruszeń, a część łączy obie te funkcje. Zróżnicowanie to można interpretować jako przejaw poszukiwania odpowiedniej formy instytucjonalizacji etyki akademickiej w zależności od profilu uczelni. Z analizowanych kodeksów w ramach badań wynika pewna zmiana w spojrzeniu na wartości. Obok takich wartości jak prawda i niezależność, pojawia się lojalność, profesjonalizm i dbałość o dobre imię uczelni. W ten sposób uzyskano odpowiedź na drugie pytanie badawcze – katalog wartości w kodeksach etycznych polskich uczelni ulega rozszerzeniu o elementy, które wzmacniają wspólnotowy i wizerunkowy wymiar etosu akademickiego. Pewne rozbieżności w kodeksach etycznych przyjmowanych przez

polskie uczelnie, a także łączenie zasad kodeksu akademickiego i przemysłowego wskazywane były we wcześniejszych badaniach (Czakon 2018; Bie-liński, Tomczyńska 2019a). W ramach niniejszego badania zaobserwowane zostały różnice w wartościach zawartych w poszczególnych kodeksach akademickich względem tych, które są w Kodeksie Etyki Pracownika Naukowego PAN. Różnice te dotyczą przede wszystkim rozszerzenia wartości istotnych dla poszczególnych uczelni. Tym samym można stwierdzić, że odpowiedź na trzecie pytanie badawcze wskazuje na generalną zgodność uczelnianych kodeksów z Kodeksem PAN, przy jednoczesnym wzbogaceniu ich o wartości wynikające z uwarunkowań instytucjonalnych i profilowych.

Wcześniejsze badania wskazują, potrzebę jasnych i jednoznacznych wytycznych, które wyraźnie będą określały ścieżkę postępowania w różnych sytuacjach (Giorgini i in., 2015), a także zwracały uwagę na znaczenie relacji w ramach etosu akademickiego (Abassy 2002), czy różnorodne podejścia do etosu wynikające z uwarunkowań instytucjonalnych (Dopart 2020). Wyniki niniejszego badania potwierdzają te ustalenia, wskazując, że indywidualne podejście każdej uczelni – z uwzględnieniem jej misji, kultury organizacyjnej i kontekstu instytucjonalnego – stanowi najwłaściwszy kierunek kształtowania kodeksów etycznych.

W ramach przyszłych badań z pewnością interesującym by było przeanalizowanie obecności kodeksów etycznych na polskich uczelniach, które nie znalazły się w THE 2024 i dopiero aspirują do wzmocnienia swojej pozycji w rankingach międzynarodowych. Interesujące byłoby również zbadanie ewolucji treści kodeksów etycznych przyjmowanych przez polskie uczelnie, a także międzynarodowe porównanie kodeksów etycznych, co pozwoliłoby wskazać unikalne cechy polskiego podejścia do etyki akademickiej.

Publikacja prezentuje wyniki badań naukowych przeprowadzonych w ramach projektu nr 024/GAZ/2024/POT finansowanego ze środków subwencji przyznanej Uniwersytetowi Ekonomicznemu w Krakowie.

Literatura | References

- ABASSY M. (2002), Friendship as a Value in Academic Ethos, „Journal of Culture and Values in Education”, 5(2), s. 80-98, <https://doi.org/10.46303/jcve.2022.21>.
- BIELIŃSKI J., TOMCZYŃSKA A. (2019a), The Ethos of Science in Contemporary Poland, „Minerva”, t. 57, s. 151-173, <https://doi.org/10.1007/s11024-018-9365-1>.

- BIELIŃSKI J., TOMCZYŃSKA A. (2019b), Etos nauki we współczesnej Polsce, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe”, nr 1-2, s. 53-54, <https://doi.org/10.14746/nisw.2019.1-2.7>.
- BOHOLANO H. B., DAPAT L. C., CORDOVA M. E. (2021), Deducing Dimensions of Quality Education among the World's Top Universities, „International Journal of Advanced and Applied Sciences”, 8(5), s. 130-134.
- CHIRIKOV I. (2023), Does Conflict of Interest Distort Global University Rankings?, „Higher Education”, t. 86, s. 791-808, <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00942-5>.
- CHMIELECKA E. (2008), Kilka uwag o etosie i kodeksach akademickich oraz o odpowiedzialności uczelni, [w:] „Społeczna odpowiedzialność uczelni”, red. K. Leja, Politechnika Gdańska, Gdańsk, s. 23-36.
- CHORAŻEWSKA A., STANIMIROVA I., OSTER K. (2023), Ethics and IPR – Much Needed Legal Solutions for Tomorrow, „Journal of Intellectual Property Rights”, 28(6), s. 518-528, <https://doi.org/10.56042/jipr.v28i6.1917>.
- CZAKON T. (2018), Etos nauki naukowców a etos nauki w kodeksach etycznych wyższych uczelni, „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki”, 53(2), s. 99-113.
- DAVIES S. R. (2019), An Ethics of the System: Talking to Scientists About Research Integrity, „Science and Engineering Ethics”, t. 25, s. 1235-1253, <https://doi.org/10.1007/s11948-018-0064-y>.
- DOPART B. (2020), Etos wykładowcy akademickiego (etos a praktyka), „Bibliotekarz Podlaski”, 46(1), s. 269-283, <https://doi.org/10.36770/bp.430>.
- DUDEK J. (2017), Etos uniwersytetu a globalny kłopot z jego tożsamością, „Studies in Global Ethics and Global Education”, t. 7, s. 24-42, <https://doi.org/10.5604/01.3001.0010.5430>.
- ESCANDON-BARBOSA D., SALAS-PARAMO J. (2023), A Global Analysis of Universities' Performance in the World Higher Education Institution Rankings, „REICE. Revista Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación”, 21(4), s. 133-154, <https://doi.org/10.15366/reice2023.21.4.007>.
- GAŁAT W. (2018), Deklaracja społecznej odpowiedzialności uczelni jako wzmocnienie etosu akademickiego, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 6/978, s. 137-151, <https://doi.org/10.15678/ZNUEK.2018.0978.0608>.
- GIORGINI V., MECCA J. T., GIBSON C., MEDEIROS K., MUMFORD M. D., CONNELLY S., DEVENPORT L. D. (2015), Researcher Perceptions of Ethical Guidelines and Codes of Conduct, „Accountability in Research”, 22(3), s. 123-138, <https://doi.org/10.1080/08989621.2014.955607>.

- GOĆKOWSKI J. (1996), *Ethos nauki i role uczonych*, Secesja, Kraków.
- HANSEN M., BOSSCHE A. (2022), From newspaper supplement to data company: Tracking rhetorical change in the Times Higher Education's rankings coverage, „Poetics”, 92/101637, s. 1-20, <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2021.101637>.
- KOHUS Z., DEMETER M., KUN L., LUKÁCS E., CZAKÓ K., SZIGETI G. P. (2022), A Study of the Relation between Byline Positions of Affiliated Non-Affiliated Authors and the Scientific Impact of European Universities in Times Higher Education World University Rankings. *Sustainability*, 14/20, s. 1-14, <https://doi.org/10.3390/su142013074>.
- KRIMSKY S. (2006), *Nauka skorumpowana? O niejasnych związkach nauki i biznesu*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.
- LENK H. (2022), Responsibility in Science: The Philosophical View, [w:] *The Responsibility of Science*, red. H. A. Mieh, Springer, Cham, s. 11-50.
- LIEVORE C., RUBBO P., DOS SANTOS C. B., PICININ C. T., PILATTI L. A. (2021), Research Ethics: A Profile of Retractions from World Class Universities, „Scientometrics”, 126(8), s. 6871-6889, <https://doi.org/10.1007/s11192-021-03987-y>.
- LIM M. A. (2021), The Business of University Rankings: The Case of the Times Higher Education, [w:] „Research Handbook on University Rankings: History, Methodology, Influence and Impact”, red. E. Hazelkorn, Edward Elgar Publishers, s. 444-454.
- LIN W.-C., CHEN C. (2021), Novel World University Rankings Combining Academic, Environmental and Resource Indicators, „Sustainability”, 13(24), s. 1-15, <https://doi.org/10.3390/su132413873>.
- LUKMAN R., KRAJNC D., I GLAVIČ P. (2010), University Ranking Using Research, Educational and Environmental Indicators, „Journal of Cleaner Production”, 18(7), s. 619-628, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2009.09.015>.
- MERTON R. K. (2002), *Teoria socjologiczna i struktura społeczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- MIRZA H., BELLALEM F., MIRZA CH. (2023), Ethical Considerations in Qualitative Research: Summary Guidelines for Novice Social Science Researchers, „Social Studies and Research Journal”, 11(1), s. 441-449.
- MOSHTAGH M., SOTUDEH H. (2021), Correlation between universities' Altmetric Attention Scores and their performance scores in Nature Index, Leiden,

- Times Higher Education and Quacquarelli Symonds ranking systems. „Journal of Information Science”, 49/4, s. 976-989, <https://doi.org/10.1177/01655515211030868>.
- POLSKA Akademia Nauk (2020), Kodeks Etyki Pracownika Naukowego, Wyd. III, Warszawa.
- POLSKA Akademia Nauk (2024a), Etyka w nauce, <https://pan.pl/etyka-w-nauce/> [data dostępu: 05.01.2024].
- POLSKA Akademia Nauk (2024b), Kodeks Etyki Pracownika Naukowego, Wyd. IV, Warszawa.
- QURESHI M. S., DAUD A., HAYAT M. K., AFZAL M. T. (2023a), OpenRank – a novel approach to rank universities using objective and publicly verifiable data sources, „Library Hi Tech”, 41/2, s. 474-500, <https://doi.org/10.1108/LHT-07-2019-0131>.
- QURESHI M. S., DAUD A., HAYAT M. K., SONG M., PARK Y. (2023b), Heading Towards Sub-Discipline Rankings for Higher Education Institutions, „IEEE Transactions on Computational Social Systems”, 10/6, s. 3536-3555, <https://doi.org/10.1109/TCSS.2022.3206396>.
- RAJAGUKGUK S. A., PRABOWO H., BANDUR A., I SETIOWATI R. (2023), Behind the Rank: The Synthesis of a Causal Model of Variables Influencing Times Higher Education University Rankings, „Journal of System and Management Sciences”, 13/3, s. 364-380, <https://doi.org/10.33168/JSMS.2023.0325>.
- REZAEI H., HOSSAYNI S. Y., GOLAMI S. A., YOUSEFI M., MOHAMMADI F. (2023), Ethical Challenges in Dentistry Education..., „Journal of Health Sciences & Surveillance System”, 11(3), s. 508-521, <https://doi.org/10.30476/JHSS.2022.93998.1500>.
- RINGEL L., BRANKOVIC J., WERRON T. (2020), The Organizational Engine of Rankings: Connecting „New” and „Old” Institutionalism, „Politics and Governance”, 8(2), s. 36-47, <https://doi.org/10.17645/pag.v8i2.2576>.
- ROBERTSON S., OLDS K. R. (2016), Rankings as Global (Monetising) Scopic Systems, [w:] Global Rankings and the Geopolitics of Higher Education, red. E. Hazelkorn, Routledge, s. 54-76.
- SISMONDO S. (2004), An Introduction to Science and Technology Studies, Blackwell, Malden, MA.
- SOBRAL S. R. (2021), The Universities Ranking World Cup: A Global View by Continent and Country from the Computer Science Perspective, „International Journal of Information and Education Technology”, 11(6), <https://doi.org/10.18178/ijiet.2021.11.6.1523>.

- STERN J. E., ELLIOTT D. (1997), *The Ethics of Scientific Research. A Guidebook for Course Development*, University Press of New England, Hanover, NH.
- SZACKI J. (1989), Z życia nauki i z życia Towarzystwa. Nauka i etyka, „Roczniki Towarzystwa Naukowego Warszawskiego”, t. 52, s. 77-85.
- SZLUKA P., CSAJBÓK E., GYÖRFFY B. (2023), Relationship between bibliometric indicators and university ranking positions, „Scientific Reports”, 13(14193), s. 1-11, <https://doi.org/10.1038/s41598-023-35306-1>.
- SZTOMPKA P. (2016), Uniwersytet w przestrzeni społecznej, „Zarządzanie Publiczne”, 36(2), s. 54-58, <https://doi.org/10.15678/ZP.2016.36.2.03>.
- TARKANG E. E., KWEKU M., ZOTOR F. B. (2017), Publication Practices and Responsible Authorship: A Review Article, „Journal of Public Health in Africa”, 8(1), s. 36-42, <https://doi.org/10.4081/jphia.2017.723>.
- TIMES Higher Education (2024), World University Rankings, <https://www.timeshighereducation.com>.
- YAGHTIN M., SHIRAZI M. S. (2023), SC World University Ranking: Its correlation with Leiden, Nature Index, Times Higher Education (THE) and Quacquarelli Symonds (QS), „International Journal of Information Science and Management”, 21(2), s. 271-288, <https://doi.org/10.22034/ijism.2023.1977954.0>.
- ZIMAN J. (1996), Is Science Losing Its Objectivity?, „Nature”, t. 382, s. 751-754.
- ZIMAN J. (2000), Are Debatable Scientific Questions Debatable?, „Social Epistemology”, 14(2-3), s. 187-199.